

Edward De Maesschalck

ORANJE *tegen* **SPANJE**
(1500-1648)

INHOUD

WOORD VOORAF	13
DEEL 1	
HOE KAREL KEIZER WERD (1500-1530)	21
KARELS OPVOEDING	21
<i>Geboorte van Karel</i>	21
<i>Tuis in Mechelen</i>	23
<i>Goede zorgen van tante Margaretha</i>	24
<i>Wijze raad van Willem van Croy</i>	25
<i>Vrome lessen van Adrianus Florenszoon</i>	27
<i>Profetische woorden van Erasmus</i>	29
DE SPAANSE ERFENIS	31
<i>Meerderjarigheid</i>	31
<i>Plus Ultra</i>	33
<i>Het lot van de zussen</i>	34
<i>Op weg naar Spanje</i>	37
<i>Blijde Intocht</i>	38
<i>Verkiezing tot rooms-koning</i>	40
<i>Adrianus van Spanje naar Rome</i>	42
KAREL TEGENOVER LUTHER	44
<i>Luther en zijn leer</i>	44
<i>Rijksdag van Worms</i>	48
<i>Gevolgen in het Duitse Rijk</i>	50
<i>De eerste lutheranen in de Nederlanden</i>	51
<i>Inquisitie aan het werk</i>	53
VAN SPAANSE KONING TOT KEIZER KAREL	55
<i>Karel en de Nederlanden</i>	55
<i>Spanje in euforie</i>	59
<i>Vorstelijke huwelijken</i>	61
<i>Sacco di Roma</i>	63
<i>Vrede met Frankrijk</i>	64
<i>Keizerskroon</i>	65

DE PLICHTEN VAN DE KEIZER

(1530-1555)

69

DUITSLAND, SPANJE EN DE NEDERLANDEN

69

Rijksdag van Augsburg

69

Machtswissel in de Nederlanden

71

Verovering van Tunis

73

Oorlog en vrede met Frankrijk

76

Het Gentse probleem

77

Krachtmeting tussen Gent en de keizer

79

Antwerpen, een wereldhaven

81

RELIGIEUZE ONTWIKKELINGEN

83

Houding van de overheid

83

Wederdopers in actie

85

Munster, het nieuwe Jeruzalem

86

Beroering in de Nederlanden

88

Jacht op de wederdopers

89

Leer van Calvijn

91

De eerste calvinisten

94

DE KROON OP HET WERK

96

Tijd van teleurstellingen

96

Storm over de Nederlanden

98

Moeizame relatie met Frankrijk

100

Overwinning op de protestanten

102

Vereniging van de Nederlanden

103

OPVOLGING

106

Jeugd van Filips II

106

Filips in de Nederlanden

108

Het probleem van de opvolging

110

Andermaal oorlog met Frankrijk

111

Troonsafstand

113

Yuste

115

DE PRINS VAN ORANJE

(1555-1584)

119

PRINS WILLEM VAN ORANJE

119

Het geslacht Nassau

119

Willem, prins van Oranje

121

Leerjaren in Brussel

123

Filips II wordt koning

125

Vrede van Cateau-Cambrésis

126

Afscheid van Filips II

129

BOTSING DER RELIGIES

131

Nieuwe vorstelijke huwelijken

131

Hoogspanning rond de nieuwe bisdommen

133

Campagne tegen Granvelle

136

Concilie van Trente

138

Verzet van de hoge adel

139

Eedverbond der Edelen

141

Beeldenstorm

144

De opstand neergeslagen

146

ALVA EN ORANJE

146

Schrikbewind van Alva

146

Exodus

152

Oranje in het verweer

153

Familiale problemen

155

Strijd tegen de ongelovigen

158

Hervormingen door Alva

159

Het succes van de watergeuzen

161

Tegenoffensief van Alva

163

GEBOORTE VAN NEDERLAND

166

Landvoogd Luis de Requesens

166

Oranje wordt calvinist

168

Pacificatie van Gent

169

Landvoogd Don Juan

172

Bewind van de calvinisten

174

De hertog van Anjou

176

Oranje in de ban

179

Dood van de prins

180

VAN FARNESE TOT MAURITS

(1584-1598)

183

ALEXANDER FARNESE

183

Leerjaren

183

Medestander van Don Juan

185

Verovering van Maastricht

186

Akkoord met de Waalse gewesten

187

Beleg van Doornik en Oudenaarde

190

Verovering van Vlaanderen

192

HOOGTIJ VAN SPANJE

196

Verovering van Portugal

196

Het Escorial

197

Beleg van Antwerpen

199

Strijdende partijen aan het woord

201

Brug onder vuur

203

Val van Antwerpen

205

Vlucht van tienduizenden

206

SPANJE IN DE PROBLEMEN

208

De graaf van Leicester

208

Hongersnood in Spaans gebied

210

Plannen voor een invasie van Engeland

211

De Armada Invencibile vaart uit

213

Naar de Noordzee

215

Het einde van Farnese

217

MAURITS VAN NASSAU

218

Leerjaren van Maurits

218

Akkoord met de Staten-Generaal

220

Grote campagnes

221

De familie van Maurits

224

De erfenis van Willem van Oranje

226

Filips-Willem in de Nederlanden

227

HET TIJDPERK VAN DE AARTSHERTOGEN

(1598-1621) 231

ISABELLA VAN SPANJE 231*Leerjaren van Isabella* 231*Huwelijksplannen voor Isabella* 233*Afstand van de Nederlanden* 235*Blijde Inkomst in de Nederlanden* 238*Slag bij Nieuwpoort* 240**VAN OORLOG NAAR VREDE** 241*Muiterij* 241*Kanker van alle kwaad* 243*Beleg van Oostende* 244*De gebroeders Spinola* 246*Vrede met Engeland* 248*Vrede met de Republiek* 249**DOORBRAAK VAN DE CONTRAREFORMATIE** 252*Ontstaan van Scherpenheuvel* 252*De Aartshertogen en de Contrareformatie* 254*Hoofdstad van de Contrareformatie* 256*Ketters en heksen* 259*Wetgeving en krediet* 262*Nieuwe welvaart* 263**DE AARTSHERTOGEN IN VREDESTIJD** 265*Het hof in Brussel* 265*Ernst en ontspanning* 268*Isabella 'koningin'* 270*Opvolgingsproblemen* 271*Begin van de Dertigjarige Oorlog* 274*Dood van Albrecht* 276

DE SPLITSING VAN DE NEDERLANDEN

(1621-1648) 279

OPGANG VAN DE REPUBLIEK 280*Succes en prestige* 280*Welvaart van de Republiek* 282*Staten en Staten-Generaal* 284*Remonstranten en contraremonstranten* 285*Val van Oldenbarnevelt* 287*Naweeën van de executie* 289**SPAANS OFFENSIEF** 291*Koning Filips IV* 291*Olivares en de oorlog ter zee* 293*Spinola en de oorlog te land* 295*Financiële problemen* 296*Samenzwering tegen Spanje* 299*Dood van Isabella* 299**FREDERIK-HENDRIK VAN NASSAU** 305*Jeugdjaren* 305*Huwelijk en kinderen* 307*Eerste overwinningen* 308*Verovering van 's-Hertogenbosch* 312*Verovering van Maastricht* 313*Franse alliantie* 315*Winst en verlies* 318*Dood van Frederik-Hendrik* 319**VREDE VAN MUNSTER** 321*Plannen voor een vredesconferentie* 321*Wederzijdse motieven* 323*Onderhandelingen in Munster* 325*Laatste loodjes* 327*Beëdiging van de vrede* 329**EPILOOG** 333**STAMBOMEN** 334**BIBLIOGRAFIE** 343**INDEX VAN PERSONEN** 349

WOORD VOORAF

De Nederlanden eindelijk verenigd en toch weer verdeeld, dat is het tragische verhaal van dit boek. Nadat de Bourgondische vorsten in de Lage Landen moeizaam de verschillende gewesten hadden bijeengesprokkeld, kondigde keizer Karel in 1548 de definitieve vereniging van de xvii Provinciën af. Honderd jaar later werden de Nederlanden door de Vrede van Munster (1648) in twee verdeeld: de Spaanse Nederlanden, die katholiek waren gebleven (ongeveer het huidige België en Luxemburg) en de Staatse Nederlanden, waar het calvinisme de hoofdtoon voerde (ongeveer het huidige Nederland). In elk deel had één vorstelijke familie de leiding. In de Spaanse Nederlanden waren dat de Habsburgers met keizer Karel, zijn zoon Filips II, diens dochter Isabella en ten slotte Filips IV, de kleinzoon van Filips II. De Staatse Nederlanden, waarin de Staten-Generaal een leidende rol zouden spelen, slaagden erin zich aan het Spaanse gezag te onttrekken onder de stuwende kracht van Willem van Oranje en zijn beide zonen, Maurits en Frederik-Hendrik van Nassau. Zij hielden de opstandige gewesten bij elkaar (Verenigde Provinciën) en vestigden een republiek. De bloedige strijd tussen beide huizen heeft tachtig jaar geduurd (de Tachtigjarige Oorlog). Het verhaal is tragisch, niet enkel omdat er zoveel slachtoffers zijn gevallen, maar vooral omdat noch de Habsburgers noch de Nassaus de verdeling hebben gewenst. De Habsburgers bleven altijd hopen de rebelse gewesten te heroveren, terwijl de Nassaus tot op het laatst probeerden de Spaanse provincies, en ten minste de grote koopmansstad Antwerpen, weer in handen te krijgen. Maar de loop der gebeurtenissen heeft er anders over beslist.

—

Hoofdrospelers

De gangmaker van de vereniging was keizer Karel (1500-1558), de grote Habsburgse vorst, die behalve de Nederlanden ook Oostenrijk, Spanje, grote delen van Italië en tal van overzeese gebieden erfde. Bovendien werd hij in 1519 tot keizer gekozen van het Heilige Roomse Rijk, dat vooral de Duitse gebieden omvatte. Door het lot begenadigd, droomde hij ervan een katholiek wereldrijk te stichten. Maar Luther stak daar een stokje voor. Met zijn afwijzing van de pauselijke aflaten in 1517 stak hij

de lont in een religieus kruitvat, waarna grote delen van Europa bijna anderhalve eeuw lang door godsdienstoorlogen werden geteisterd. Wel dra werd de keizer met zijn ambitieuze plannen van alle zijden belaagd: door de protestanten, de Turken, de Fransen, de Engelsen, ja zelfs door de paus. Die bleef lange tijd weigeren een algemeen concilie samen te roepen om de schrijnende misstanden in de Kerk uit te bannen. Moegestreden, trad de keizer in 1555 af en verdeelde het gigantische Habsburgse Rijk tussen zijn zoon Filips (Spanje en de Nederlanden) en zijn broer Ferdinand (Oostenrijk en de keizerskroon). Vooraf liet hij echter afkondigen dat de Nederlanden of de XVII Provinciën voortaan een en ondeelbaar zouden zijn, wie er ook in de toekomst aan de macht zou komen.

De gangmaker van de verdeling was Willem van Oranje, van oorsprong een Duitse lutheraan uit het huis van Nassau, die door een speling van het lot op jonge leeftijd de erfgenaam werd van het prinsdom Orange en van talrijke bezittingen in de Nederlanden. Op bevel van keizer Karel werd hij in Brussel katholiek heropgevoed en groeide uit tot de voornaamste edelman van de Nederlanden. De fortuin lachte hem toe, maar na de troonsafstand van de keizer in 1555 liep het mis. Oranje wierp zich op als een vurig verdediger van de oude vrijheden en adellijke voorrechten en kwam aldus in botsing met Karels zoon en opvolger, Filips II. Toen hij bovendien trouwde met een lutherse en de vertrouweling van de koning, kardinaal Granvelle, het land uitwerkte, raakte de relatie met Filips II helemaal verzuurd. De uitbarsting van de Beeldenstorm in 1566, waarvoor Oranje niet verantwoordelijk was, werd hem niettemin zwaar aangerekend. Voortaan werd Oranje beschouwd als een rebel en het zou niet lang duren of hij nam ook de leiding van de opstand. De Tachtigjarige Oorlog was begonnen.

Op de Beeldenstorm volgde een scherpe repressie onder leiding van de Spaanse veldheer Alva, die de oudste zoon van Willem van Oranje, Filips-Willem, als gijzelaar naar Spanje afvoerde. Hij zou er een half leven in gevangenschap doorbrengen. Toen hij in 1598 eindelijk vrijkwam, was zijn rol uitgespeeld, want zijn jongere halfbroer Maurits had ondertussen met succes de leiding van de rebellen overgenomen. Na hem zou een nog jongere halfbroer, Frederik-Hendrik, erin slagen de Republiek voorgoed los te maken van elk Spaans gezag. Dat is niet vanzelf gegaan. Aan Spaanse kant zouden vooral twee geduchte legerleiders de rebellen met succes bestrijden: Alexander Farnese, de hertog van Parma, en Ambrogio Spinola, van oorsprong een bankier uit Genua. Beiden waren Italianen in Spaanse dienst. Speciale aandacht gaat uit naar de dochter van Filips II, Isabella van Spanje, die getrouwd was met aartshertog Albrecht van Oostenrijk. Isabella en Albrecht slaagden erin met de Republiek een Twaalfjarig Bestand (1609-1621) te sluiten en een opmerkelijk herstel van hun geteisterde land te bewerkstelligen. In Antwerpen bloeide de

kunst hoger op dan ooit tevoren, terwijl Brussel zich ontplooidde tot de diplomatieke hoofdstad van Europa. De welvaart in de Verenigde Provinciën was echter nog vele malen groter. Rond 1648 had de Republiek zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste staten van Europa, ook en vooral met de hulp van tienduizenden vluchtelingen uit de Spaanse Nederlanden.

—

Rol van de godsdienst

De invloed van de godsdienst op het verloop der gebeurtenissen kan moeilijk overschat worden. Al speelden ook andere factoren in de opstand mee, zoals het behoud van voorrechten of de overzeese handel, toch blijkt telkens weer hoe de religie de voornaamste motor vormde in de strijd en bovenal het grootste obstakel bij elke poging tot overeenkomst. Keizer Karel was tegenover ketters onverbiddelijk en zijn opvolgers hebben dat beleid angstvallig gevolgd. Maar Willem van Oranje ging er niet mee akkoord. Nog vóór de Beeldenstorm verklaarde hij dat mensen de vrijheid hadden hun geloof zelf te kiezen en dat vorsten zich daarmee niet moesten bemoeien. Die uitspraak was zo revolutionair dat raadsheer Viglius, die daarvan getuige was, prompt een beroerte kreeg. Tegelijkertijd verzette Oranje zich tegen de nieuwe indeling van de bisdommen en zelfs tegen de uitvoering van de conciliebesluiten van Trente, omdat ze de bestaande voorrechten zouden aantasten en bovendien de weg bereidden naar meer controle van de gevreesde inquisitie. Nochtans was Oranje toen nog katholiek. Weldra zou hij overhellen naar de calvinisten, die als enigen hem door dik en dun bleven steunen in zijn verzet tegen het Spaanse gezag.

Naast het katholicisme verschenen in de Nederlanden drie nieuwe religieuze strekkingen. Eerst waren er de lutheranen, die het oude geloof scherp op de korrel namen, maar zich meestal inschikkelijk toonden tegenover hun wettige vorsten. Dan kwamen de wederdopers, dikwijls zeer eenvoudige lieden, die geloofden dat het Laatste Oordeel nabij was en zich afsloten van de wereld. Aanvankelijk gingen ze erg dрист te werk en probeerden in Munster een nieuw Jeruzalem te vestigen. Later zwoeren ze het geweld af, maar de inquisitie bleef hen wel ongenadig opsporen en vervolgen. Bij de talloze executies van ketters in de Nederlanden ging het in de meeste gevallen om wederdopers. Als laatsten in de rij verschenen de volgelingen van Calvin, de Franse theoloog die in Genève een heilsstaat had gevestigd. De calvinisten onderscheidden zich van de anderen door hun hechte structuur en hun strijdbare opstelling. Ze bestreden al wie hun overtuiging niet deelde,

ook als het de overheid of zelfs hun vorst betrof. De calvinisten wonnen eerst terrein in Frankrijk (de zogenaamde hugenoten) en daarna in Vlaanderen, waar ze de Beeldenstorm ontketenden. Toen Alva hen het land uitjoeg, trokken ze zich terug in vluchtelingenkolonies in Engeland en Duitsland. Uiteindelijk kwamen ze vooral in Holland en Zeeland terecht. Daar hebben ze het calvinisme zozeer versterkt dat het op de duur de enig toegestane publieke godsdienst werd.

In die jaren waren de meeste mensen erg fanatiek in hun religieuze overtuiging. De katholieke vorsten, bisschoppen en theologen duldden geen andere strekkingen dan het roomse geloof, maar ze hebben wel loyaal meegewerkt aan de grote kuis binnen het katholicisme ten tijde van de Contrareformatie. De katholieke Kerk is daar versterkt uitgekomen, want na 1600 kregen de protestanten het steeds moeilijker om nog zieltjes te winnen. Vanaf die tijd werden kettters in de Nederlanden ook niet langer terechtgesteld. De calvinisten deden in fanatisme niet onder voor de katholieken. Ze ontketenden niet enkel de Beeldenstorm, maar lieten later in de Verenigde Provinciën ook weinig ruimte aan andersdenkenden. Onder invloed van Willem van Oranje werd weliswaar de persoonlijke gewetensvrijheid toegestaan, toch bleven katholieken in de Republiek tweederangsburgers, die hun godsdienst niet officieel mochten belijden. Zelfs afwijkende strekkingen binnen de gereformeerde godsdienst waren de rabiante predikanten een doorn in het oog. Zo werden de arminianen of 'rekkelijken', die de sombere idee van de goddelijke predestinatie niet naar de letter namen, heftig bestreden. Dat leidde zelfs tot de onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt, een van de pijnlijkste voorvallen in de geschiedenis van Nederland. Er zijn voor dit drama meerdere oorzaken aangevoerd, maar de voornaamste was toch het feit dat Oldenbarnevelt, de sterke man in de Republiek, niet wilde aanvaarden dat de rabiante calvinisten het roer van de Staat zouden overnemen.

–

De Nederlanden als speelbal in de internationale politiek

De Nederlanden vormden een van de belangrijkste regio's van Europa. De ligging tussen diverse grootmachten was uniek, maar bovendien kenden gebieden als Vlaanderen, Brabant en Holland een relatief grote bevolkingsdichtheid en een uitzonderlijke economische welvaart. De burgerij was er invloedrijk, kunst en cultuur genoten zelfs internationale waardering. De eenmaking was echter vrij recent en de Habsburgse vorsten hadden ook elders grote belangen te verdedigen. In hun handen waren de Nederlanden dikwijls een speelbal in dienst van de internatio-

nale politiek. Keizer Karel bleek meer dan eens bereid het land weg te schenken als hij daarmee de vrede met Frankrijk kon bereiken. In 1540 overwoog hij het land als bruidsschat mee te geven aan zijn dochter Maria, die zou trouwen met een Franse prins. In 1544 dook het plan opnieuw op, maar pas het overlijden van kandidaat-bruidegom Karel van Orléans maakte er in 1545 een einde aan. Toen Karels zoon Filips II in 1554 trouwde met de Engelse Maria Tudor, werd er rekening mee gehouden dat hun toekomstige zoon de Nederlanden zou erven, waarna de Nederlanden en Engeland samen een nieuw rijk rond de Noordzee zouden vormen. Dat zou dan het derde Habsburgse rijk zijn, naast de reeds bestaande Duits-Oostenrijkse en Spaans-Italiaanse rijken. Een fascinerend plan, dat geen doorgang zou vinden, omdat Maria Tudor geen kinderen kreeg.

Filips II was bepaald minder geneigd om de Nederlanden los te laten, want het bezit ervan bleek essentieel om de Spaanse belangen te dienen. Via die regio kon hij meer diplomatieke invloed uitoefenen in Europa en met succes oorlog voeren tegen Frankrijk en Engeland. De Nederlanden waren immers 'als een vesting geplant in de flanken van de christenheid', zo stelde de Antwerpse koopman Daniel van der Meulen in 1598. Pas toen de Spaanse koning op sterven lag, deed hij afstand van de Nederlanden ten voordele van zijn oudste dochter Isabella. Dat hij toen al wist dat ze geen kinderen kon krijgen, is een sprookje dat achteraf werd bedacht. Omdat ze kinderloos bleef, ging het bezit wel degelijk terug naar Spanje. In 1646 werden alweer plannen gesmeed om de Nederlanden als bruidsschat mee te geven bij een mogelijk huwelijk tussen Maria-Theresia, de dochter van de Spaanse koning Filips IV, en de jonge Franse koning Lodewijk XIV. De Spanjaarden lieten bewust het plan lekken aan de Staatse onderhandelaars in Munster, met de bedoeling ze wat gretiger te maken voor de vrede. Dat lukte ook, maar de Spaanse Nederlanden bleven wel Spaans bezit en dat tot in 1715, toen ze werden overgedragen aan de Oostenrijkse Habsburgers.

De Verenigde Provinciën van hun kant hebben voortdurend geprobeerd zoveel mogelijk gebied van de Spaanse Nederlanden in te palmen. Maar ook zij bleken bereid om er grote stukken van weg te geven in ruil voor gewapende hulp tegen de vijand. In 1632 smeedden opstandelingen in Spaans gebied het plan om de Spaanse Nederlanden te verdelen. Ze lieten alle Franstalige gewesten aan Frankrijk en de Nederlandstalige (Vlaanderen, Brabant en het Maasland) aan de Republiek. In 1635 namen de Verenigde Provinciën het plan over. Ze lieten bovendien Vlaanderen aan Frankrijk, behalve een strook grond langs de monding van de Schelde. Het is er niet van gekomen, omdat de Staatse diplomaten tijdig tot bezinning kwamen. Naarmate de Spaanse strijd lust verzwakte, werd

immers de kans reëel dat de agressieve Fransen vroeg of laat ook de grenzen van de Republiek zouden overschrijden. *'Francia amica non vicina'* ('Frankrijk als vriend, niet als buur') werd voortaan het leidmotief. Dus werd de tijd rijp voor een definitieve vrede tussen Spanje en de Republiek. Vooral de Hollanders drongen daarop aan, omdat ze binnen de Verenigde Provinciën het leidende gewest vormden en vreesden dat een heroverd Brabant vroeg of laat weer de eerste viool zou willen spelen. Door de Vrede van Munster bleef de Schelde gesloten en was Antwerpen gedoemd voorgoed in de schaduw te blijven van de Hollandse erfgenaam, de nieuwe koopmansstad Amsterdam.

—

Methodie en invalshoek

In dit boek heb ik oprecht geprobeerd elk van de strijdende partijen te begrijpen en in hun waardigheid te laten. In heel wat werken over dit onderwerp wordt bewust of onbewust geschreven vanuit een Spaanse, Belgische, Vlaamse, Hollandse of Groot-Nederlandse invalshoek, waarbij allerlei onhistorische interpretaties de boventoon voeren. Dit boek is in zoverre neutraal dat alle hoofdrolspelers kritisch, maar ook positief benaderd worden, zowel de Habsburgse vorsten als de vele telgen van het huis Nassau. Keizer Karel en Filips II waren duidelijk intelligente en toegewijde vorsten, maar ook Willem van Oranje en zijn zonen waren erg indrukwekkende en inspirerende figuren. Onder de Spaanse krijgsheren en landvoogden bevonden zich enkele geniale strategen als Alexander Farnese en Ambrogio Spinola. Zelfs de hertog van Alva had heel wat meer in zijn mars dan gewoonlijk over hem wordt verteld. Verder zijn er nog enkele opvallende vrouwenfiguren, die toevallig allemaal aan de Spaanse kant actief waren, zoals Maria van Hongarije, Margaretha van Parma en bovenal Isabella van Spanje, de dochter van Filips II, die met voorsprong het sympathiekste personage in het boek is geworden. Bij de dood van deze vredesapostel hebben zelfs Staatse dichters als Vondel en Constantijn Huygens een traan geplengd.

Ik heb de wijze raad gevolgd van historicus Hugo De Schepper (een Belg die Nederlander is geworden) om liever niet te spreken van de zuidelijke en de noordelijke provincies, maar van enerzijds de Spaanse Nederlanden en anderzijds de Staatse Nederlanden (of de Verenigde Provinciën of de Republiek). Zuid en Noord zijn beladen begrippen, die de indruk kunnen wekken dat de splitsing op deze breuklijn (boven en onder de grote rivieren) enigszins voorbestemd was. Velen associëren ook het Noorden met protestants en het Zuiden met katholiek, maar historisch klopt dat niet. De fanatiekste calvinisten kwamen uit

Vlaanderen en Brabant, terwijl in de Republiek de helft van de bevolking in 1648 nog katholiek was gebleven. Bovendien ligt Maastricht zuidelijker dan Brussel.

Dit boek is een vervolg op *De Bourgondische vorsten*, dat op zijn beurt aansluit bij *De graven van Vlaanderen*. Elk van deze boeken heeft zo zijn eigen karakteristieken. In *De graven van Vlaanderen* vertaalde ik heel wat kroniekfragmenten om het verhaal levendiger te maken. *De Bourgondische vorsten* bleek op zich al zo'n spannend verhaal, dat ik weinig behoefte voelde aan citaten. In dit boek breng ik geregeld fragmenten uit brieven, redevoeringen, traktaten of gedichten, die telkens iets prijsgeven van de diepere motieven van de hoofdrolspelers. Het epos van de Tachtigjarige Oorlog is immers bij het brede publiek beter bekend dan het verhaal van de Vlaamse graven of van de Bourgondische hertogen, maar het blijft soms een raadsel wat al deze bekende figuren werkelijk heeft bezield. In tegenstelling tot wat sommige historische werken graag verkondigen, waren er in deze bloedige strijd geen goeden en geen slechten, enkel gedreven mensen, die met bloed en tranen hun dromen hebben nagejaagd. Uiteindelijk hebben de rebellen het pleit gewonnen en een nieuwe staat in het leven geroepen (Nederland), maar het lijdt geen twijfel dat ze daar zonder de bijdrage van talloze 'Belgen' nooit in waren geslaagd.

Tot slot wil ik enkele historici speciaal bedanken: prof. dr. Michel Cloet, prof. dr. Violet Soen, prof. dr. Johan Verberckmoes en dr. Gustaaf Janssens, die mij zeer genereus geholpen hebben om de talloze publicaties over deze periode te verzamelen, evenals dr. Werner Verbeke, die mij heeft bijgestaan bij de vertaling van oude Spaanse teksten. Mijn dank gaat ook uit naar Katrien De Vreese, historica en uitgever, voor haar eindeloze vertrouwen in mijn historische oeuvre en – last but not least – naar mijn echtgenote Anne Stroobants, een germaniste, die niet enkel een groot hart heeft voor Engels en Duits, maar ook voor geschiedenis.

Edward De Maesschalck

De Maesschalck, Edward.
Oranje tegen Spanje (1500-1648)

© 2022 Davidsfonds / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, 2060 Antwerpen en Edward de Maesschalck
Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het geregistreerde
merk van Davidsfonds vzw, Quinten Metsysplein 12, 3000 Leuven.

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk augustus 2015
Herziene uitgave Verhaal van Vlaanderen: november 2022

Opmaak omslag: Buro Blikgoed
Omslagillustratie: Maria-Theresia van Oostenrijk
Opmaak binnenwerk: Bart Luijten
Kaarten en stambomen: Els Ruppol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt,
in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 3952 7
D/2022/0034/358
NUR 680/ 688